

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД,
ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА
И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА
Број: 551-00-00100/2019-14
Датум: 20.05.2019. године
Немањина 22-26
Београд

На основу чл. 28. и чл. 48. Закона о државној управи („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 101/2007, 95/2010, 99/2014, 47/2018 и 30/2018 - др. закон), министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, доноси

ИНСТРУКЦИЈУ О НАЧИНУ РАДА ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД – ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА У ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД ДЕЧЈИХ БРАКОВА

Предмет инструкције

Тачка 1.

Овом инструкцијом уређује се начин рада центра за социјални рад – органа старатељства (у даљем тексту: центар за социјални рад) у заштити деце од дечјих, раних и принудних бракова, у ситуацијама када постоји ризик од склапања таквог брака или када такав брак постоји.

Дечји брак је брак у којем је бар један од партнера дете, односно особа млађа од 18 година.

Рани брак је брак у којем партнер има мање од 18 година, у земљама које дозвољавају склапање брака малолетном лицу, које је достигло телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку. Породични закон Републике Србије у члану 23. став 2. садржи одредбу о раном браку: „Суд може, из оправданих разлога, дозволити склапање брака малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а достигло је телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку.“

Принудни брак је било који брак склопљен без пуне и слободне воље једног или оба партнера и/или у којем један или оба партнера не могу да прекину брак услед породичног или ширег друштвеног притиска/принуде. Не мора нужно значити да се склапа између особа млађих од 18 година. Породични закон Републике Србије у члану 38. садржи одредбу о принудном браку: „Принуда постоји када је други супружник или неко трећи силом или претњом изазвао оправдани страх код супружника и када је он због тога пристао на склапање брака.“

Дечји, рани и принудни брак особа млађих од 18 година (у даљем тексту: дечји брак) представља традиционалну праксу која грубо крши права детета, посебно девојчица, и у супротности је са међународним и домаћим правом. Дечји брак угрожава психофизичко здравље девојчица и излаже их ризику од насиља у породици, трговине људима, раног напуштања школе, сиромаштва и економске зависности. Представља озбиљан друштвени проблем који захтева холистички приступ релевантних институција и установа.

Међународни прописи релевантни за заштиту деце од дечјих бракова

Тачка 2.

Међународни прописи релевантни за рад центара за социјални рад у области заштите деце од дечјих бракова су:

1) Конвенција о правима детета („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори” бр. 4/96 и 2/97). Државе чланице обезбеђују у највећој могућој мери опстанак и развој детета (чл. 6). Државе чланице предузимају све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, укључујући и сексуалну злоупотребу, док је на бризи код родитеља, законитих старатеља или неког другог лица коме је поверена брига о детету (чл. 19. ст. 1). Државе чланице предузимају све ефикасне и одговарајуће мере за укидање традиционалне праксе која штети здрављу деце (чл. 24. ст. 3.). Државе чланице признају право детета на образовање (чл. 28. ст. 1). Државе чланице признају право детета на одмор и слободно време, на игру и рекреацију која одговара узрасту детета и слободно учешће у културном животу и уметности (чл. 31. ст. 1). Државе чланице обавезују се да заштите дете од свих облика сексуалног изабљивања и сексуалне злоупотребе (чл. 34). Државе чланице штите дете од свих других облика експлоатације штетне за дете (чл. 36).

Препоруке Комитета за права детета су да Република Србија измени Породични закон и уклони изузетке који омогућавају брак лицима млађим од 18 година, да успостави систем за праћење свих случајева који укључују дечје бракове међу етничким групама, посебно међу ромским девојчицама, да пружи деци жртвама склониште и одговарајућу рехабилитацију и саветодавне услуге, као и да организује кампање подизања свести којима би се нагласиле штетне последице дечјег брака.

2) Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације над женама (CEDAW) („Службени лист СФРЈ“, бр. 11/81). Државе чланице предузимају у свим областима, посебно политичкој, друштвеној, економској и културној, све прикладне мере, укључујући законодавне, да би обезбедиле потпун развој и напредак жена, како би им се гарантовало остваривање и уживање права човека и основних слобода, равноправно с мушкарцима (чл. 3). Државе чланице предузимају све одговарајуће мере ради отклањања дискриминације жена у свим питањима која се односе на брак и породичне односе, а посебно обезбеђују, на основу равноправности мушкараца и жена: једнако право на склапање брака; једнако право на слободан избор брачног друга и склапање брака само по слободној вољи и уз потпуну сагласност; једнака права и одговорности у браку и приликом развода; једнака родитељска права и обавезе у односу на децу, без обзира на брачни статус; једнака права да слободно и одговорно одлучују о планирању породице, као и да имају приступ информацијама, образовању и средствима која ће им омогућити да се користе овим правима; једнака права и одговорности у погледу старатељства, туторства, управљања имовином и усвајања деце или сличних институција ако постоје у националном законодавству (чл. 16. ст. 1.). Веридба и ступање детета у брак не може имати никаквих правних последица, а предузеће се све потребне мере, укључујући законодавне, ради утврђивања минималних година живота за склапање брака, као и увођење обавезе да се брак склопи у званичном матичном уреду (чл. 16. ст. 2.).

Комитет који прати спровођење Конвенције, донео је 2007. године Завршне коментаре, у којима се наводи да Комитет подстиче Републику Србију да примењује минималну старосну границу за склапање брака, а то је 18 година, и да предузме мере за подизање свести

широм земље о негативним утицајима које рани брак има на уживање људских права код жена, посебно права на здравље и образовање.

3) Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици („Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/13). Стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да намамљивање одраслог лица, односно детета на територију стране или државе, која није њена држава боравишта, с циљем принуде тог одраслог лица или детета да ступи у брак буде инкриминисано (чл. 37). Стране осуђују све облике дискриминације над женама, и обавезују се да, без одлагања, предузму неопходне законодавне и друге мере за спречавање дискриминације, а посебно: укључивање принципа једнакости између жена и мушкараца и обезбеђивање практичног остварења овог принципа у устав државе или друге одговарајуће прописе; забраном дискриминације над женама, укључујући примену санкција, према потреби; укидањем закона и пракси, које дискриминишу жене (чл. 4. ст. 2). Стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере за усвајање и примену делотворних, свеобухватних и координираних државних политика, које обухватају све релевантне мере за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених овом конвенцијом и нуде холистички одговор на насиље над женама (чл. 7. ст. 1. и чл. 12. ст. 5). Стране обезбеђују да се култура, обичаји, религија, традиција или такозвана „част“ не сматрају оправдањем за било које дело насиља обухваћено Конвенцијом (чл. 32). Стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да се бракови склопљени под принудом могу сматрати ништавним или предметом поништења, односно развода без непотребног финансијског или административног оптерећивања жртве (чл. 55).

Општа препорука бр. 35 Комитета који прати спровођење Конвенције је неопходност укидања одредби које дозвољавају, толеришу или опраштају облике родно-заснованог насиља над женама, укључујући дечји или принудни брак и друге штетне праксе.

4) Универзална декларација о људским правима, 1948. Брак се закључује само слободним и потпуним пристанком лица која ступају у брак (чл. 16. ст. 2).

5) Међународни пакт о грађанским и политичким правима („Службени лист СФРЈ“, бр. 7/71). Никакв брак се не може закључити без слободног и пуног пристанка будућих супружника (чл. 23. ст. 3).

6) Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима („Службени лист СФРЈ“, бр. 7/71). На склапање брака будући супружници морају слободно пристати (чл. 10. ст. 1).

7) Конвенција о пристанку на брак, минималној старости за склапање брака и регистрању бракова („Службени лист СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми“, бр. 13/64). Ниједан брак се не може легално закључити без слободног и потпуног пристанка обеју страна. (чл. 1. ст. 2).

Домаћи прописи релевантни за заштиту деце од дечјих бракова

Тачка 3.

Домаћи прописи релевантни за рад центра за социјални рад у области заштите деце од дечјих бракова су:

1) **Породични закон** („Службени гласник РС“, бр. 18/2005, 72/2011 — други закон и 6/2015). Свако је дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета (чл. 6. ст. 1). Држава има обавезу да предузима све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, од физичког, сексуалног и емоционалног злостављања те од сваке врсте експлоатације (чл. 6. ст. 2). Држава има обавезу да поштује, штити и унапређује права детета (чл. 6. ст. 3). Дете рођено ван брака има једнака права као дете рођено у браку (чл. 6.

ст. 4). Брак је законом уређена заједница живота жене и мушкарца (чл. 3). Брак се може склопити само на основу слободног пристанка будућих супружника (чл. 3. ст. 2). Супружници су равноправни (чл. 3. ст. 3). Брак не може склопити лице које није навршило 18. годину живота (чл. 23. ст. 1). Суд може, из оправданих разлога, дозволити склапање брака малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а достигло је телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку (чл. 23. ст. 2). Ванбрачна заједница је трајнија заједница живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи (чл. 4. ст. 1). Ванбрачни партнери имају права и дужности супружника (чл. 4. ст. 2). Жена слободно одлучује о рађању (чл. 5. ст. 1).

2) **Закон о социјалној заштити** („Службени гласник РС“, бр. 24/2011). Чланом 41. Закона о социјалној заштити, дефинисано је ко су корисници права и услуга социјалне заштите, при чему је у ставу два дефинисано малолетно лице (дете) и пунолетно лице до навршених 26 година живота (млада особа, млади, односно омладина), у случају када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја, при чему су, између осталих, посебно издвојени случајеви ако постоји опасност да ће постати жртва или ако јесте жртва злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације, односно ако су му физичко, психичко или емоционално благостање и развој угрожени деловањем или пропустима родитеља, старатеља или друге особе која се о њему непосредно стара (тач. б) и ако је жртва трговине људима (тач. 7). У члану 7. наведено је да установе и други облици организовања утврђени законом који обављају делатност, односно пружају услуге социјалне заштите сарађују са установама предшколског, основног, средњег и високог образовања, здравственим установама, полицијом, правосудним и другим државним органима, органима територијалне аутономије, односно органима јединица локалне самоуправе, удружењима и другим правним и физичким лицима. Важно је напоменути да је ставом 2. члана 7. прописано да се сарадња у пружању услуга социјалне заштите остварује првенствено у оквирима и на начин утврђен споразумима о сарадњи.

3) **Кривични законик** („Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 — исправка, 107/2005 — исправка, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014). Пунолетно лице које живи у ванбрачној заједници са малолетником казниће се затвором до три године, као и родитељ, усвојилац или старалац који малолетнику омогући да живи у ванбрачној заједници са пунолетним лицем или га на то наведе, а уколико је наведено кривично дело учињено из користољубља учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година (чл. 190). Ко малолетно лице противправно задржи или одузме од родитеља, усвојоца, староца или другог лица, односно установе, којима је оно поверено или онемогућава извршење одлуке којом је малолетно лице поверено одређеном лицу казниће се новчаном казном или затвором до три године, а ако је дело учињено из користољубља или других ниских побуда или је услед дела теже угрожено здравље, васпитање или школовање малолетног лица или је дело учињено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година (чл. 191). Родитељ, усвојилац, старалац или друго лице које злоставља малолетно лице или га принуђава на претеран рад или рад који не одговара узрасту малолетног лица или на просјачење или га из користољубља наводи на вршење других радњи које су штетне за његов развој, кажњава се затвором од три месеца до пет година (чл. 193. ст. 2). Чланом 388. Кривичног законика, дефинисана су кривична дела трговине људима. У овом члану се наводи да ће се учинилац казнити затвором најмање пет година, ако је дело трговине људима учињено према малолетном лицу.

4) **Упутство центрима за социјални рад, установама социјалне заштите за смештај корисника и другим пружаоцима услуга за примену показатеља за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и поступање у случају сумње да је корисник жртва трговине људима** (акт Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања број: 551-00-00441/2017-09 од 26.07.2017. године). Има за циљ да центрима за

социјални рад, установама за смештај корисника социјалне заштите и другим пружаоцима услуга, пружи информације о нормативном оквиру борбе против трговине људима, делатности и надлежностима Центра за заштиту жртава трговине људима, као и начине сарадње и поступања у случају сумње да је корисник жртва трговине људима. У том циљу упутство садржи и листу показатеља за препознавање жртава трговине људима међу децом и међу пунолетним лицима.

Материја која регулише положај деце угрожене дечјим браком, поред наведених прописа уређена је и следећим прописима: Законом о здравственој заштити, Законом о правима пацијената, Закон о полицији, Законом о ванпарничном поступку, Законом о забрани дискриминације, Законом о основама образовања и васпитања, Законом о спречавању насиља у породици, Законом о кривичном поступку, Националном стратегијом за родну равноправност за период 2016-2020, Стратегијом за превеницију и заштиту од дискриминације за период 2014-2018, Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у РС за период 2016-2020, Стратегијом превениције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2020, Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Секторски протоколи у области образовања, полиције, социјалне заштите, здравства, правосуђа.

Начин рада центра за социјални рад у заштити деце од дечјих бракова

Опште одредбе

Тачка 4.

Све активности на заштити детета које је у ризику од склапања дечјег брака или је у таквом браку, центар за социјални рад реализује у складу са законом, стандардима стручног рада, културно компетентном праксом¹, руководећи се принципом остварења најбољег интереса детета.

У свим активностима које се тичу детета, сагласно дететовом узрасту и способностима да расуђује, центар за социјални рад обезбеђује остваривање права детета на партиципацију, давање мишљења или одлучивање, у складу са законом.

Сарадња са другим субјектима

Тачка 5.

Центар за социјални рад у случајевима дечјих бракова планира и реализује мере и услуге из своје надлежности у сарадњи са другим органима, службама, удружењима и појединцима (школа, суд, полиција, здравствене службе, органи локалне самоуправе, јавно тужилаштво, удружења грађана), у складу са потребама детета и његовим најбољим интересом.

¹ Културно компетентна пракса у социјалном раду је способност система, служби и стручњака центра за социјални рад да на делотворан и уважавајући начин пруже услуге људима различитих култура, класа, раса, етничитета, религијског или сексуалног опредељења, тј. на начин који препознаје, подстиче и уважава вредност појединаца, породица или заједница, те штити и чува њихово достојанство. (Група аутора (2016). *Водич за културно компетентну праксу у социјалној заштити*. Покрајински завод за социјалну заштиту, Нови Сад.)

Тачка 6.

Центар за социјални рад може добити информације о постојању ризика од склапања децјег брака или о постојању децјег брака од: државних органа (јавно тужилаштво, полиција), школе, здравствених служби (домови здравља, патронажне службе), органа локалне самоуправе (матичне службе), педагошких асистената, здравствених медијатора, удружења грађана, родитеља и других сродника детета, старатеља детета, детета које је у ризику или је склопило брак и других лица.

Центар за социјални рад може примити и анонимну пријаву о постојању ризика од склапања децјег брака или о постојању децјег брака, по којој поступа на исти начин као и по пријави познатог подносиоца.

Осим активности на заштити детета које је у ризику од склапања децјег брака или је у таквом браку, центар за социјални рад поступа и по захтеву суда за давање мишљења у поступку давања сагласности суда за склапање брака малолетника који је навршио 16 година.

Примена неодложне интервенције

Тачка 7.

Центар за социјални рад, у сарадњи са другим службама и органима у локалној заједници, неодложно интервенише када је потребно заштитити дете које је у ситуацији ризика од децјег брака или је у децјем браку и предузима мере за осигурање безбедности детета, односно када постоје оправдани разлози да би непредузимањем хитних мера и услуга из надлежности центра дошло до угрожавања живота, здравља и развоја детета коме је потребна заштита.

По реализацији мере неодложне интервенције и обезбеђивања алтернативног смештаја за дете, центар за социјални рад покреће поступак привремене старатељске заштите детета, а против родитеља детета покреће одговарајући судски поступак из области породичноправне заштите (лишење родитељског права, заштита права детета и заштита од насиља у породици).

Уколико је дете под старатељством, а старатељ је одговоран за ситуацију ризика од склапања децјег брака или децјег брака штићеника, центар за социјални рад одмах покреће поступак за разрешење дужности старатеља због злоупотребе старатељске дужности и поставља детету новог старатеља. Ако је дете пре склапања децјег брака било на смештају у породици старатеља, обезбеђује му се алтернативни смештај.

Центар за социјални рад, у складу са прикупљеним подацима који се односе на ситуацију децјег брака, против родитеља, односно старатеља детета и других лица, подноси кривичну пријаву за кривична дела запуштања и злостављања малолетног лица (чл. 193 ст. 2. Кривичног законика) или кривично дело ванбрачне заједница са малолетником (чл. 190. и 191. Кривичног законика) или кривично дело трговине људима (чл. 388. Кривичног законика).

Формирање тима стручњака

Тачка 8.

У циљу адекватне заштите личности, права и интереса детета које је у ризику од склапања дечјег брака или је у дечјем браку, у центру за социјални рад обавезно се формира стручни тим, изузев у случајевима када је неопходно применити меру неодложне интервенције из тачке 7.

Тим стручњака се обавезно формира и у случају када је центар за социјални рад добио захтев суда за давање мишљења у поступку давања сагласности суда за склапање брака малолетника који је навршио 16 година.

Стручна процена

Тачка 9.

Процена стања и потреба детета које је у ризику од склапања дечјег брака или је у дечјем браку садржи податке о стању и потребама детета, податке о породичном функционисању и податке о срединским факторима.

Сумарна процена садржи: опис главних проблема и ризика и процену безбедности детета, податке о личним, породичним и срединским ресурсима који могу допринети превладавању проблема и тешкоћа, радње које су предузете на стварању безбедне ситуације за дете и поступци који су вођени у циљу заштите детета и приступа услугама ради превазилажења постојеће ситуације и решавања проблема.

Мере и услуге заштите детета у циљу престанка дечјег брака

Тачка 10.

Центар за социјални рад, у складу са извршеном проценом, у сарадњи са субјектима из тачке 5. ове инструкције, предузима планиране мере и услуге социјалне и породичноправне у циљу заштите детета и породице, односно престанка дечјег брака, а посебно:

1) информисање и саветовање детета, родитеља, односно старатеља детета и других лица значајних за живот детета о штетности дечјег брака по здравље и развој детета;

2) упућивање на социјалне и друге услуге и сервисе у заједници (интензивне услуге подршке породици у ризику, услуге саветовалишта за брак и породицу, услуге развојног саветовалишта, програми подршке у учењу, програми квалификације, преквалификације и доквалификације, итд.)

3) пружање материјалне подршке биолошкој породици детета ради њеног оснаживања и останка или повратка детета у породицу;

4) изрицање мере корективног и превентивног надзора над вршењем родитељског права родитељима детета због пропуста у вршењу родитељског права;

5) примену мере привремене старатељске заштите детета уколико су родитељи злоупотребили или грубо занемарили дужности из садржине родитељског права, и у другим случајевима када орган старатељства процени да се родитељи о детету неадекватно старају;

6) покретање поступка за разрешење дужности старатеља због злоупотребе старатељске дужности и постављање детету новог старатеља, ако је старатељ одговоран за ситуацију ризика од дечјег брака или склапање дечјег брака штићеника, и обезбеђивање

алтернативног смештаја за дете ако је дете пре склапања децјег брака било на смештају у породици старатеља.

7) покретање судских поступака из области породичноправне заштите према родитељима који злоупотребљавају или грубо занемарују родитељске дужности или врше насиље у породици (лишење родитељског права, заштита права детета и заштита од насиља у породици).

8) подношење кривичне пријаве против одговорних лица за кривична дела из тачке 7. став 4. ове инструкције.

Уколико у току поступка процене утврди постојање индикатора који прелиминарно указују на трговину људима у случају детета које је у децјем браку, центар за социјални рад одмах обавештава Центар за заштиту жртава трговине људима, ради координираног деловања у поступцима заштите детета.

Мере и услуге заштите детета у циљу превенције децјег брака

Тачка 11.

Центар за социјални рад, у складу са извршеном проценом, у сарадњи са субјектима из тачке 5. ове инструкције, у случају када постоји ризик од склапања децјег брака, предузима планиране мере и услуге социјалне и породичноправне заштите детета наведене у тачки 10. ове инструкције.

Избор и примена адекватних мера и услуга и иницирање одговарајућих поступака за утврђивање кривичноправне и грађанскоправне одговорности родитеља, старатеља и других лица, зависи од околности сваког конкретног случаја у којем постоји ризик од склапања децјег брака.

Центар за социјални рад примењује мере и услуге из своје надлежности превентивно, када поступак процене укаже на постојање индикатора који указују на ризик од склапања децјег брака. Листа индикатора који указују на ризик од склапања децјег брака, приложена је уз ову инструкцију и чини њен саставни део.

Центар за социјални рад делује превентивно на спречавању склапања децјих бракова у сарадњи са субјектима из тачке 5. ове инструкције и кроз опште активности, које подразумевају подизање свести стручне и шире јавности о феномену децјих бракова и његовим штетним последицама по дете, породицу и ширу заједницу (заједничко учешће стручњака у кампањама, трибинама, и сл.).

Уколико у току поступка процене утврди постојање индикатора који прелиминарно указују на трговину људима у случају детета које је у ризику од склапања децјег брака, центар за социјални рад поступа на начин наведен у тачки 10. ове инструкције.

Евалуација реализованих мера и услуга

Тачка 12.

Евалуација реализованих мера и услуга пружа увид у стање безбедности детета и напредак развоја детета у односу на исходе који су планирани, с циљем прилагођавања даљих услуга и мера промењеним околностима и новим потребама детета и породице.

Евалуација обухвата оцену да ли је дете и даље у децјем браку или у ризику од склапања децјег брака, да ли је безбедно, да ли су задовољене његове здравствене, образовне и друге развојне потребе и да ли је дошло до промене у ставовима и понашању родитеља и животним условима и околностима детета и породице.

У зависности од резултата евалуације, доноси се одлука о даљој примени мера и услуга за дете или се случај затвара.

Давање мишљења суду

Тачка 13.

До усаглашавања одредби Породичног закона са међународним правом у погледу минималне старосне границе за склапање брака (18 година), центар за социјални рад поступа по важећим прописима и даје мишљење суду у поступку за давање дозволе суда за склапање брака малолетнику који је навршио 16 година.

У поступку сачињавања мишљења, центар за социјални рад, поред других релевантних елемената процене потребних за давање мишљења, врши процену стања и потреба детета у складу са тачком 9. ове инструкције.

Центар за социјални рад, у складу са резултатима процене, може предузимати мере и услуге наведене у тачки 10. ове инструкције.

Вођење евиденције

Тачка 14.

Центар за социјални рад води евиденцију о корисницима који су били у ситуацији ризика од склапања дечјег брака и у дечјем браку, а у односу на које је предузимао мере и услуге из своје надлежности.

Центар за социјални рад води евиденцију и о малолетним лицима старијим од 16 година, за које се од центра за социјални рад тражило достављање мишљења у поступку давања сагласности суда за склапање брака.

Извештавање

Тачка 15.

Директор центра за социјални рад подноси Републичком заводу за социјалну заштиту годишње извештаје о броју деце која су била злоупотребљена за дечји брак, као и о малолетним лицима старијим од 16 година за које се од центра за социјални рад тражило достављање мишљења у поступку давања сагласности суда за склапање брака, са следећим деперсонализованим агрегираним подацима:

- 1) узраст и пол детета;
- 2) породични статус детета (без родитељског старања, под родитељским старањем);
- 3) град, односно општина пребивалишта, односно боравишта детета;
- 4) предузете мере заштите;
- 5) пружене услуге породици и детету;
- 6) исход предузетих мера и услуга.

Републички завод за социјалну заштиту, на основу извештаја које добија од центара за социјални рад:

1) води евиденцију о извештајима о дечијим браковима и подноси годишње синтетизоване извештаје (са збирним подацима) министарству надлежном за послове социјалне заштите;

2) до краја фебруара текуће године, министарству надлежном за послове социјалне заштите доставља синтетизовани извештај (са збирним подацима) о злоупотреби деце за дечји брак за претходну годину, као и о малолетним особама за које се од центра за социјални рад тражило достављање мишљења у поступку давања сагласности суда за склапање брака;

3) обезбеђује супервизијску подршку центрима за социјални рад у примени ове инструкције.

Тачка 16.

У примени ове инструкције, центар за социјални рад примењује одредбе Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад о вођењу случаја и друге стручне процедуре у складу са прописима који се односе на рад центра за социјални рад.

Тачка 17.

О извршењу ове инструкције стара се директор центра за социјални рад и директор Републичког завода за социјалну заштиту.

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић

ПРИЛОГ УЗ "ИНСТРУКЦИЈУ О НАЧИНУ РАДА ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД – ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА У ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД ДЕЧЈИХ БРАКОВА"

ЛИСТА ИНДИКАТОРА КОЈИ МОГУ УКАЗАТИ НА РИЗИК ОД СКЛАПАЊА ДЕЧЈЕГ БРАКА

I. Карактеристике окружења

1. У окружењу у којем живи породица присутна је пракса дечијих бракова:

- породица живи у заједници у којој су дечији бракови честа појава;
- веома изражен култ части и невиности;
- жене не раде ван куће;
- изражене родне улоге;
- присутно родно засновано насиље;
- упражњавање обичаја кажњавања девојчица које нису испуниле очекивања мужа и његове породице;
- у заједници присутна пракса „куповине младе“;
- присуство лица из криминалног миљеа;
- присуство имућних лица чији материјални статус значајно одудара од типичног за окружење и породицу.

2. Окружење у којем живи породица је изоловано у односу на ширу заједницу:

- присутна су правила којих се припадници окружења строго придржавају;
- постоји нека врста вође;
- припадници заједнице су маргинализовани и не контактирају са осталим становништвом из ширег окружења;
- дете се дружи само са својим сународницима;
- нагли прекид или избегавање комуникације са стручним радницима, у циљу прикривања информација о припремању закључења дечијег брака.

II. Карактеристике породице

1. Породица живи у лошим материјалним и стамбеним условима:

- породица је сиромашна, често је на евиденцији центра за социјални рад као корисник новчаних давања, присутна је незапосленост, чланови породице се издржавају од рада у „сивој зони“.

2. У породици присутно искуство дечијег брака:

- родитељи и/или браћа и сестре су склапали ране или дечије бракове, а чланови породице подржавају и оправдавају традицију која се односи на дечији брак.

3. Породица оптерећена проблемима:

- поремећени породични односи;
- насиље у породици;
- зависност од психоактивних супстанци;
- сукоби са законом.

4. Карактеристике односа родитеља и детета/деце:

- високо конфликтни односи родитеља и детета/деце, манипулативно понашање родитеља, занемаривање и несхватање најбољег интереса детета, неадекватни васпитни стилови родитеља, неусклађени васпитни ставови родитеља, лоша комуникација међу родитељима и са децом.

III. Карактеристике детета и понашање

1. Дете бежи од куће:

- дете често бежи или је побегло од куће - пријаве родитеља и сродника;
- дете има старијег партнера код којег повремено борави;
- стручни радник у више теренских посета не затиче дете код куће;
- породица правда одсуство детета посетама сродницима.

2. Дете бежи из школе и напушта систем образовања:

- дете често одсуствује са часова, са или без знања родитеља;
- дете одсуствује са часова због обављања кућних послова (кување, чување млађе деце);

- дете је изненада отпутовало;
- трудноћа девојчице.

3. Психолошке манифестације код детета:

- приметан страх од родитеља;
- затвореност;
- емоционална нестабилност;
- нагле промене у понашању;
- депресивност;
- претње суицидом.

4. Изглед детета:

- дете мења изглед - девојчице се шминкају, а дечаци мењају фризуру, имитирајући одрасле;
- девојчица носи скупоцен накит и добија скупоцене поклоне, непримерене њеном узрасту.

IV. Контрола детета

1. Ограничена слобода детета:

- детету је физичким баријерама ограничена слобода кретања (закључано, изоловано);
- дете се креће искључиво у пратњи друге особе;
- родитељи не допуштају контакте са дететом;
- детету се не дозвољава да самостално разговара са стручним радницима;
- детету је обећан бољи живот у другом граду или иностранству;
- дете се налази у породици без разлога и правног основа (породица која није биолошка породица детета, а није донето решење о породичном смештају, нити другог релевантног доказа о основу боравка у тој породици).